

Nr 241.

Av herr **Karlsson** i Munkedal **m. fl.**, *angående mera effektiva bestämmelser om avskrivning eller avlösning av landskylder och landgille m. fl. skattepålager.*

Av de olika slag av utskylder, som vidlåda jord här och var i Sverige äro den i Bohuslän utgående landskylden samt landgillet, som förekommer i Skåne, Halland och Blekinge.

Hur dessa pålagor tillkommit skola vi här inte ingå på. Deras tillkomst torde vara mycket växlande. Vad landskylden beträffar så omtalas den i historien redan på 900-talet. Merendels synes det som om landskylden ursprungligen grundade sig på frivilliga åtaganden genom utfästelser till kyrkor och präster för begravningsplatser samt läsande av själamässor och dylikt.

Landskylden utgår i malt och korn samt ett flertal andra produkter.

Frågan om landskyldens och med den jämförliga pålagors förhållanden har upprepade gånger varit föremål för riksdagens behandling. Redan under ståndsriksdagarnas tid väcktes gång efter annan motioner med yrkande om att landskylden och landgillet skulle utgå efter förnuftigare grunder.

Sålunda väcktes i bondeståndet år 1769 av ombudet för Lane och Tunge härader i Bohuslän en motion, vari hemställdes, att landskylden måtte få utgå efter »kronovärddi». Då ansåg emellertid riksdagen, att denna skatts uppbärande in natura är en prästerskapets i Bohuslän av ålder tillförsäkrad och lagligen befästad rättighet, därest ej särskild överenskommelse träffas mellan vederbörande om dess utgörande på annat sätt. Därefter var frågan om landskylden föremål för riksdagens behandling vid flera olika tillfällen innan representationsreformens genomförande 1866.

År 1890 väcktes en motion i andra kammaren, nr 222, med hemställan om utredning angående förhållandet av den i Bohuslän utgående landskylden till kyrkan och prästerskap. Denna motion synes ha tillkommit främst på grund därav, att den kyrko- och prästelandskyld, som av en eller annan anledning kommit statsverket till godo, hade genom lagen om lindring av grundskatterna av den 5 juni 1885 avskrivits. Riksdagen ansåg emellertid, att frågan om dessa skatteförhållanden beröra endast en mindre del av riket, och framhöll, att de i saken intresserade torde kunna vända sig till Kungl. Maj:t. Även den motionen avslogs sålunda av riksdagen.

Året därpå, alltså 1891, återkom samme motionär (C. T. Lind, Tanum) och yrkade nu, att riksdagen, om den finner en närmare utredning genom

Kungl. Maj:t överflödig, ville för sin del besluta, att den i Bohuslän utgående landskylden till kyrkan och prästerskapet måtte, i avseende på sin natur, likställas med grundskatterna i övrigt samt alltså tillgodonjuta samma förmåner till avskrivning, som redan tillgodokommit och framdeles kan beviljas grundskatterna, samt att, om yrkandet om avskrivning å ifrågavarande landskyld bifalles, riksdagen behagade anvisa erforderligt anslag för ersättning till de vederbörande, som ägt landskyld uppbära och genom avskrivningen göra förlust. Statsutskottet, till vilket motionen remitterades, uttalade i sitt utlåtande nr 21, angående helgonskyldens avskrivning, samt i utlåtande nr 24 angående ovanberörda motion bland annat: »att de uråldriga skatteförhållandena inom vårt land böra, så vitt möjligt är, ordnas och denna åsikt äger naturligtvis tillämplighet vare sig oegentligheter i skattehänseende beröra större eller mindre delar av landet. I överensstämmelse med denna uppfattning och då den under benämning av landskyld inom vissa delar av Göteborgs och Bohus län utgående skatt måste anses vara en kvarleva av föråldrade skatteformer, har utskottet ansett det önskvärt, att denna skatt må försvinna.» Med godkännande av denna motivering beslutade riksdagen skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om utredning om och på vilka villkor landskylden i Bohuslän och den i Lunds stift och Halland utgående helgonskylden må upphöra och den framställning i ämnet, vartill förhållandena må befinnas föranleda.

I anledning av riksdagens skrivelse och efter verkställd utredning av dessa skatteförhållanden framlade Kungl. Maj:t till 1898 års riksdag en proposition, nr 54, med förslag, att där landskylden till kyrka och prästerskap enligt jordeboken utgår av hemman eller lägenhet inom Göteborgs och Bohus län, ägaren eller innehavaren må friköpa sig från skyldighet att utgöra denna landskyld mot erläggande av ett penningebelopp, som i årlig ränta efter fyra procent avkastar en summa lika med landskylden, varvid, där densamma utgår in natura eller efter markegångspris, till grund för köpeskillingen bör läggas mediet av de tio senaste förflutna årens markegång enligt litt. A i länets markegångstaxa.

Denna proposition bifölls av riksdagen och i överensstämmelse därmed utfärdade Kungl. Maj:t en förordning (Svensk författningssamling nr 91 år 1898) med stadgande ej mindre hur landskylden må kunna upphöra än även angående upphörande av helgonskylden och avskrivning av den från viss jord utgående kyrkotionde.

Tio år därefter eller 1908 uppkommer frågan om möjligheterna för avlösning av landgille. Kungl. Maj:t avgiver till riksdagen en proposition, nr 200, vari föreslås i huvudsak samma grunder för avlösning av landgille som sedan 1898 gällt för avlösning av landskyld. I anledning av denna proposition väcktes tvenne motioner, med yrkande att den av Kungl. Maj:t föreslagna räntefoten för inlösen av landgille måtte höjas från föreslagna fyra och en halv procent till sex procent samt att denna räntefot

mätte beslutas jämväl för inlösen av landskyld. Det sistnämnda yrkandet motiverades därmed, att gällande förordning om inlösen av landskyld, vilken förordning varit i gällande kraft under en tid av tio år, visat sig vara ineffektiv, enär på denna tid ingen avlösning kommit till stånd och att en höjning av räntefoten skulle underlätta avlösningen.

Riksdagen, som beslutade att jämväl landgille må kunna inlösas, bestämde för sin del räntefoten till fem procent för inlösen av landskyld och landgille, och Kungl. Maj:t utfärdade i enlighet därmed samma år förordning i ämnet. (Svensk författningssamling nr 138 år 1908.)

Efter ytterligare tio år, alltså 1918, väcktes en motion i andra kammaren, nr 115, av herr Osberg, som föreslog, med hänsyn därtill, att inga avlösningar av landskyld ännu skett, att dylik avlösning må ske efter samma grunder, som gällde för avlösning av vissa frälseräntor enligt lagen av den 8 november 1912. Enligt detta förslag skulle de, som ha att erlagga landskyld, kunna lösa sig ifrån denna skyldighet på det sätt, att landskylden i viss föreskriven ordning kapitaliserades och att en fjärdedel av avlösningssumman gäldas av statsmedel under det tre fjärdedelar förskjutes av dylika medel med rätt för jordägaren att genom årliga annuiteter under en tid av 40 år återbetala de förskjutna medlen.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket motionen remitterades, yttrade i sitt utlåtande nr 5, att den anser den föreslagna avlösningssproceduren vara allt för vidlyftig och besvärlig med hänsyn därtill, att av de 665 landskyldspliktiga egendomarna ett stort antal i landskyld erlagga endast mycket små belopp. Sålunda har det av företagna utredningar framgått, att 323 egendomar hade att erlagga 25 öre och därunder samt 17 egendomar endast 1 öre. Utskottet förklarade emellertid, att det gärna velat tillstyrka utredning, huruvida ej en avskrivning av dessa skattebelopp skulle kunna genomföras även om härför skulle krävas ekonomiska uppoffringar från statens sida. Utskottet ansåg att ett dylikt yrkande låg utanför motionens ram och avstyrkte densamma. Andra kammaren beslutade, utan att invända något emot den anförda motiveringen, i enlighet med vad utskottet sålunda hemställt.

År 1921, i motion nr 1 i andra kammaren, återkommer samma fråga. Nu yrkas, att riksdagen måtte besluta skrivelse till Kungl. Maj:t med framställning om utredning att på lämpligaste sättet befria innehavare av jord, å vilka landskyld påvilar, från denna orättvisa påлага.

Andra kammarens fjärde tillfälliga utskott, till vilket jämväl denna motion remitterades, tillstyrkte motionen. Vid behandling av ärendet i kammaren framhölls det emellertid från skilda håll, att landskylden endast är en del av det stora komplex av onera, som ännu påvilar jorden i olika svenska landskap, och med 135 röster mot 33 avslogs utskottets hemställan.

Av denna, med hänsyn till ämnet, ganska summariska historik framgår tydligt, att frågan om landskyldens och med densamma jämförliga skatte-

pålagors upphävande är ett ganska invecklat problem, som riksdagen tid efter annan sökt lösa.

Förhållandena beträffande dessa här omnämnda uråldriga skattepålagor ha dock under de senaste årtiondena förändrats rätt väsentligt. Sålunda var t. ex. landskylden vid tiden för 1910 års prästlönereglering bland annat en inkomst för prästerna och församlingarna. För närvarande är landskylden, i de fall densamma tillkommit prästerna, en inkomst för kyrkofonden, vars hastigt växande kapital, från fondens upplägganden 1 januari 1914 intill den 1 juli 1929, ökats med över 41 miljoner kronor, knappast torde överensstämma med vad som åsyftades vid lagstiftningens tillkomst.

Mén vi se ingalunda detta spørsmål ur endast den synpunkten, att kyrkofonden mycket väl skulle kunna undvara landskylden. Vi erkänna de ekonomiska konsekvenserna att ur komplexet av onera, som tyvärr ännu påvilar ett betydande antal egendomar här i landet, utbryta den detalj som landskylden utgör. Ehuru vi medgiva detta, vilja vi dock med skärpa framhålla, vilka otympligheter dessa skattepålagor äro. För många äro dessa uråldriga utskylder en tung ekonomisk börda och detta så mycket mera som de icke stå i något som helst sammanhang med vår tids beskattning av medborgarna. Den allmänna opinionen dömer dessa pålagor som orättvisa och orättfärdiga.

Det är enligt vår mening ett samhällsintresse av stor betydelse, att statsmakterna medverka till en avskrivning eller eliminering av dylika pålagor. Vad som därvid gjorts genom utfärdande av förordningarna om bland annat inlösen av landskyld och landgille har visat sig icke vara tillfyllest.

Visserligen har, vad landskylden beträffar, ett ganska stort antal avlösningar under de senare åren ägt rum, men det är endast, på några få undantag när, i sådana fall som avlösningssumman uppgått till endast mindre belopp. Däremot äro de i ekonomiskt hänseende svagaste urstånd-satta att enligt nu gällande förordning kunna frilösa sig från denna pålaga.

Ehuru ett större antal avlösningar av landgille skett till mycket betydande belopp, lärer dock samma förhållanden vara rådande även beträffande frilösning av denna pålaga, nämligen att de ekonomiskt sämst ställda äro urståndsatta att verkställa avlösning.

Det synes oss därför, som om riksdagen, i enlighet med sin vid flera tillfällen uttalade mening att vilja medverka till nämnda skatters avskrivning, borde besluta att vidtaga ytterligare åtgärder för att med särskild hänsyn till de ekonomiskt svaga underlätta avskrivning av uråldriga skattepålagor. Vi finna en dylik åtgärd så mycket mera befogad som dessa pålagors syfte att bland annat tjäna som avlöning eller inkomst till präster och andra ämbetsmän helt och hållet genom statsmakternas åtgärder förändrats.

Emellertid torde inga åtgärder kunna vidtagas förrän efter en allsidig utredning av detta problemkomplex. Beträffande då särskilt landskylden och landgillet bör därvid, enligt vår mening, prövas, i vad mån smärre belopp av dessa utskylder utan vidare böra avskrivas och beträffande de mera betydande beloppen huruvida icke avlösning må ske efter samma eller liknande grunder, som gälla för inlösen av frälseränta.

I anslutning till förestående motivering hemställa vi,

att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning på vad sätt landskyld och landgille samt andra jämförliga uråldriga skattepålager på effektivare sätt än nu sker måtte kunna avskrivas eller avlösas och till riksdagen inkomma med förslag till åtgärder.

Stockholm den 22 januari 1931.

Gustaf Karlsson,

Munkedal.

C. Brännberg.

J. W. Mårtensson.

Oscar Osberg.